

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Коваленко Маргарита Анатоліївна

**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПІДТРИМКИ СІМ'Ї**

спеціальність 231 «Соціальна робота»

РЕФЕРАТ

випускної кваліфікаційної роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»
(Соціально-психологічна реабілітація)»

Умань – 2021

Випускною кваліфікаційною роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, доцент,
Клименко Юлія Анатоліївна

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор,
Кравченко О.О.

Захист відбудеться 16 грудня 2021 р. о 9.00 год. на засіданні Екзаменаційної комісії.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 202.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї	
1.1. Проблема надання соціально-педагогічної підтримки родинам в роботах зарубіжних і вітчизняних науковців	
1.2. Категорії сімей, які потребують соціально-педагогічної підтримки.....	
1.3. Зміст та форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю.....	
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СІМЕЙ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ	
2.1. Методики діагностики.....	
2.2. Опис результатів дослідження.....	
2.3. Рекомендації сім'ям, які потребують соціально-педагогічної допомоги...	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сім'я є найважливішим соціальним інститутом суспільства, завжди виступає моделлю конкретного історичного періоду, його розвитку і відображає його моральні і духовні суперечності, постійно відчуває на собі всі зміни, які відбуваються у суспільстві, і відповідно через членів сім'ї впливають на його розвиток.

Протягом останніх років профілактиці і розв'язанню сімейних негараздів значну увагу приділяють вітчизняні і зарубіжні науковці. Зокрема, у роботах З. Зайцевої, І. Зверєвої, І. Козубовської, В. Постового, А. Капської, І. Трубавіної, О. Холостової та інших вітчизняних і зарубіжних вчених розглядаються найрізноманітніші аспекти функціонування сім'ї, її розвитку чи занепаду.

Економічні, політичні, соціальні перетворення, перехід до ринкової економіки, які відбуваються в Україні, привели до соціально-економічної кризи в країні, що охопила всі сфери життєдіяльності суспільства і не могли на позначитися на функціонуванні сім'ї. Сім'я, як підсистема суспільства також перебуває у стані гострої кризи, що звичайно впливає на виконання нею основних функцій, тобто на життєдіяльність сім'ї, матеріально-економічне становище, житлово-побутові умови, морально-психологічний клімат і духовність сім'ї, народження та виховання дітей, організацію відпочинку та вільного часу.

Складним у сучасних умовах є становлення молоді сім'ї, яка опинилася у скрутних матеріальних, житлово-побутових, соціально-психологічних умовах, що позначається на реалізації нею такої функції, як репродуктивна і виховна. Стали поширеними деформовані шлюбно-сімейні процеси, молодь не хоче офіційно реєструвати шлюб, народжувати дітей, відкладаючи це до кращих часів. Складність ситуації, у якій перебуває сім'я, крім наведених чинників зумовлена ще й такими розповсюдженими в сучасному світі явищами, як алкоголізм та наркотизація населення [10;21].

Актуальними є проблеми планування сім'ї, збереження репродуктивного здоров'я населення. Зростання кількості розлучень, конфліктів між подружніми парами, батьками та дітьми свідчить про нестабільність взаєностосунків, перебування сімей у стресових ситуаціях, дефіцит позитивних емоцій, що позначається на соціальній активності людини, її працездатності. Все це може позначитися на системі сімейного виховання, мета якого – передача молодому поколінню соціального досвіду, знань, норм, умінь та навичок, необхідних для нормальної життєдіяльності.

Підтримка інституту сім'ї є завданням реалізації державної сімейної політики. Державна сімейна політика, як складова частина соціальної політики України, являє собою цілісну систему принципів, оцінок і заходів організаційного, економічного, правового, наукового, інформаційного, пропагандистського і кадрового характеру, спрямованих на поліпшення умов і підвищення якості життя родини.

Основною метою державної сімейної політики є забезпечення державою необхідних умов для реалізації сім'єю її функцій і підвищенні якості життя родини.

Відповідно до Концепції мета державної сімейної політики полягає в забезпеченні сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, найповнішої реалізації сім'єю своїх функцій і поліпшення її життєвого рівня, підвищення ролі сім'ї як основи суспільства. Концепція розроблена, виходячи з потреби створення належних умов життєдіяльності сім'ї в Україні і визначає загальну стратегію і пріоритетні напрями державної політики щодо сім'ї, передбачає здійснення цілісної системи заходів з урахуванням нових реалій: ринкової економіки, соціального партнерства, політичної демократії, всього того, що покликане зробити життя суспільства, кожної окремої сім'ї повнокровним і ефективним [10;28].

Соціальна ситуація, в якій перебуває сучасна сім'я, призводить до того, що в процесі сімейного виховання батьки стикаються із рядом проблем. Вимоги сучасного суспільства поліпшити якість сімейного виховання, відповідальність

батьків за виховання дітей стикаються з проблемами матеріальної небезпечності сім'ї, зосередження батьків на пошук роботи, коштів на задоволення фізичних потреб дітей, самоусунення школи від проблем сімейного виховання, зруйнування системи педагогічної освіти батьків, недоступність позашкільних закладів для розвитку творчих здібностей дітей, організації їхнього вільного часу. Отже духовний розвиток дитини часто залишається поза увагою батьків.

Внаслідок зростання кількості розлучень, деформації шлюбно-сімейних відносин, нестабільності шлюбів, збільшується кількість неблагонадійних сімей, в яких створюються умови для негативного формування особистості дитини. Вище перелічені проблеми життєдіяльності сучасної сім'ї в Україні виникли в наслідок соціально-економічної кризи суспільства.

Актуальність здійснення соціально-педагогічної підтримки сім'ї зумовлена необхідністю розв'язання проблеми підготовки майбутніх батьків до виконання соціальних ролей чоловіка і дружини, батька і матері, підвищення загальнокультурного і педагогічного рівня, подолання існуючих проблем та надання допомоги сім'ям, які потрапили в складні життєві обставини.

Впродовж порівняно невеликого проміжку часу сталося дуже багато політичних змін у житті країни. Відбулося те, що відбувається завжди у часи соціальних катаклізмів, економічних криз. Соціальне розшарування суспільства не тільки поглибило гостроту матеріальних проблем сімей, але що більш небезпечно для виховання, призвело до ряду проблем психологічних напруженості взаєностосунків, конфліктів, агресії. Змінилось середовище, змінились батьки, змінились їх діти [8;49].

Об'єкт дослідження: сім'я, яка потребує соціально-педагогічної підтримки.

Предмет дослідження: напрямки, форми та методи соціально-педагогічної підтримки таких сімей.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати проблеми сімей, які потребують соціально-педагогічної підтримки.

Відповідно до мети об'єкту та предмету дослідження були поставлені наступні завдання :

1. Висвітлити проблему надання соціально-педагогічної підтримки родинам в роботах зарубіжних і вітчизняних науковців та педагогів.
2. Охарактеризувати категорії сімей, які потребують соціально-педагогічної підтримки.
3. Розкрити напрямки, форми та методи соціально-педагогічної підтримки таких сімей.
4. Дослідити потреби та найчастіші запити молодих сімей, які потребують соціальної допомоги та підтримки.
5. Розробити рекомендації сім'ям, які потребують соціально-педагогічної допомоги.

При роботі з сім'ями були використані наступні методи:

- методика «Самооцінка якості життя»;
- методика «Картка бажань»;
- опитувальник «Батьківський потенціал»;
- опитувальник «Оцінка впливу факторів сім'ї та середовища».

Після проведення дослідження було проведено корекційну роботу та розроблено рекомендації сім'ям, які мають потребу в соціальній допомозі та підтримці.

Апробацію результатів роботи було здійснено на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції для студентів та аспірантів за темою «Актуальні питання професійної діяльності соціального працівника, психолога та педагога в сучасному світі», 28 жовтня 2021 р, м. Умань, а також на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Згідно першого задання висвітлено проблему надання соціально-педагогічної підтримки родинам в роботах зарубіжних і вітчизняних науковців та педагогів. Було досліджено зарубіжні принципи надання психолого-педагогічної підтримки родинам та з'ясовано, що позитивним є використання міжнародного досвіду у наданні соціальних допомоги батькам під час виховання дитини, що сприяє успішній соціалізації та соціокультурній адаптації.

Таким чином, доходимо висновку, що проблеми, які характерні для сучасної сім'ї, обумовлюють необхідність надання їй своєчасної допомоги з боку держави та суспільства. Соціальний працівник при цьому покликаний сприяти налагодженню нормальної життєдіяльності сім'ї, шляхом надання соціальних послуг, здійснення соціальної допомоги та забезпечення, а у разі необхідності – соціального захисту. Ці заходи можуть мати інформаційний, консультативний характер, оскільки їх метою є здійснення психолого-педагогічної, правової, соціально-медичної та матеріальної підтримки сім'ї.

Згідно другого завдання було охарактеризовано категорії сімей, які потребують соціально-педагогічної підтримки.

Відповідно до соціально-педагогічного підходу сім'ї класифікуються за структурою, стилем виховання, виховним потенціалом, матеріальним становищем, соціальним складом, місцем проживання, сімейним стажем, кількістю дітей та виконанням основних функцій.

До таких сімей належать неповні сім'ї, багатодітні, малозабезпечені, неблагополучні сім'ї, сім'я групи ризику, конфліктна сім'я, функціонально неспроможні сім'ї, зовні благополучні, асоціальні сім'ї тощо.

Згідно третього завдання розкрито зміст та форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Основний зміст соціально-педагогічної роботи з сім'єю включає різні види соціального обслуговування (соціальної допомоги та соціальних послуг),

реабілітаційної та профілактичної роботи, соціального інспектування, соціального супроводу окремих категорій сімей. Вони реалізуються у практичній діяльності соціального педагога шляхом використання різноманітних методів, прийомів та форм соціально-педагогічної роботи, вибір яких обумовлений переліком вищезазначених чинників.

Згідно четвертого завдання було досліджено потреби та найчастіші запити молодих сімей, які потребують соціальної допомоги та підтримки. Для реалізації дослідження при роботі з сім'ями були використані наступні методи:

- методика «Самооцінка якості життя»;
- методика «Картка бажань»;
- опитувальник «Батьківський потенціал»;
- опитувальник «Оцінка впливу факторів сім'ї та середовища».

Відповідно до п'ятого завдання було розроблені рекомендації сім'ям, які потребують соціально-педагогічної допомоги.

Рекомендації спрямовані на формування системи цінностей та збереження емоційного комфорту сім'ї, підвищення психологічної освіти батьків, набуття знань щодо виховання та розв'язання конфліктних ситуацій з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей дитини, компетентностей налагодження дружніх, відкритих стосунків батьків з дитиною, а також розвитку навичок взаємодопомоги, турботи та уваги, що забезпечать добрі відносини в сім'ї та позитивний результат виховання.